

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เป็นไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ทำให้เกิดการขยายตัวทางการศึกษากว้างขวางขึ้น และมีการแพร่ขยายไปอย่างรวดเร็ว ในการจัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการของสังคมจึงต้องได้รับการพัฒนา เพื่อให้ทันต่อการขยายตัวทางวิชาการที่เกิดขึ้น ในกระบวนการเรียนการสอนครูจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการทำตัวเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ และเป็นผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดวิชาการต่าง ๆ ให้แก่นักเรียนครู ในกระบวนการเรียนการสอนแผนใหม่จะทำหน้าที่เป็นผู้เตรียมการจัดประสบการณ์ให้นักเรียน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ด้วยตนเอง

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523: 75) ได้ให้คำอธิบายถึงบทบาทหน้าที่ของครูในปัจจุบันว่า

การเรียนรู้เกิดจากการกระทำของผู้เรียน และไม่ใช่อผลจากการถ่ายทอดของครูโดยตรง หน้าที่ของครูคือการเตรียมสถานการณ์ที่จะสร้างโอกาส หนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นกระบวนการต่อเนื่องในการที่จะช่วยใหญ่เรียนเกิดการเรียนรู้ในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ของการเรียนรู้

การสร้างประสบการณ์เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนตามมา ครูไม่สามารถจะทำได้โดยการพูดหรือเขียนถ่ายทอดให้นักเรียนอย่างเดียว ครูมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยกิจกรรมหรือสื่ออย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจมากขึ้น ชัยยงค์ พรหมวงศ์

(2523: 110) ได้อธิบายถึงระบบสื่อการสอนไว้ว่า

ระบบสื่อการสอนเป็นระบบการใช้สื่อเป็นตัวกลางในกระบวนการเรียนการสอนที่เป็นพาหะในการถ่ายทอดสาร คือ ความรู้ ประสบการณ์ อารมณ์ ความรู้สึก ความสนใจ ค่านิยม และทักษะความชำนาญแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่ควบคุมด้านการจัดหลักสูตร และมาตรฐานการเรียนการสอนของประเทศไทย ให้ความสำคัญของสื่อการเรียนที่มีต่อหลักสูตร มัธยมศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

สื่อการเรียนการสอน เป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดของหลักสูตร และเป็นเครื่องมือที่จะทำให้หลักสูตรบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ ณา ปรากฏจากสื่อการเรียนเสียแล้ว ครูก็ไม่อาจทราบว่าการสอนส่วนที่เป็นเนื้อหา ใดถูกวางวางลึกซึ้งเพียงใดและอย่างไร ส่วนที่เป็นภาคปฏิบัติควยวิธีการ ใดอย่างไร จึงจะเป็นไปตามหลักการ และได้ผลตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ (กรม วิชาการ 2522: 27)

ดังที่ได้อ้างมาแล้วนี้ จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ในการเรียนการสอนปัจจุบันนี้ สื่อ การสอนเป็นส่วนประกอบที่สำคัญยิ่งสำหรับการจัดระบบการเรียนการสอน ดังนั้น การนำหลักสูตรไปใช้ในระดัโรงเรียน ผู้ที่มีหน้าที่บริหารและบริการหลักสูตร และ จัดระบบการเรียนการสอนจึงจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนประกอบ หลักสูตรอยู่ตามสมควร ต้องศึกษาถึงสื่อการเรียนที่มีความเหมาะสมแก่หลักสูตรและ ต้องจัดหามาใช้ให้ถูกต้องเหมาะสม จึงจะสามารถทำให้การเรียนการสอนบรรลุถึง เป้าหมายตามที่หลักสูตรต้องการได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักสูตรมัธยมศึกษาใน ปัจจุบัน ซึ่งจัดสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของแผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2520 ซึ่งได้กำหนดนโยบายการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาว่า "การศึกษาระดับมัธยม- ศึกษาเป็นการศึกษาหลังระดับประถมศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทางวิชาการและ วิชาชีพให้เหมาะสมกับวัย ความสนใจ และความถนัด เพื่อให้บุคคลมีความเข้าใจ เลือกอาชีพที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม" (กรมสามัญศึกษา 2520: 36) ดังนั้น หลักสูตรมัธยมศึกษาที่ใช้ในปัจจุบันนี้ จึงเป็นหลักสูตรที่เน้นกิจกรรมการเรียน ของผู้เรียนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงมากกว่าจะส่งเสริมการถ่ายทอดของครูผู้เรียน โดยตรง เมื่อต้องจัดให้นักเรียนทำกิจกรรมเอง หน้าที่หลักของครูในขณะนี้คือการ เตรียมสื่อการเรียนการสอนที่ถูกต้องและเหมาะสมกับหลักสูตร สื่อการเรียนจะเป็น ตัวเร่งการเรียนรูของผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จเร็วขึ้น เปรื่อง กุมุท (2525: 17) กล่าวถึงหลักสูตรปัจจุบันกับสื่อการเรียนว่า "หลักสูตรปัจจุบันนี้ในระดับมัธยม- ศึกษาและประถมศึกษา เป็นตัวกำหนดให้การสอนรูปกิจกรรมนำทฤษฎี จะให้รู้

ทฤษฎีหรือความคิดรวบยอดใด ก็ต้องให้เกิดจากผลของการทำกิจกรรมการเรียนรู้
 ถ้านักเรียนต้องทำกิจกรรมจึงจะได้เรียนรู้ในกิจกรรมนั้น ๆ ก็จำเป็นต้องอาศัยสื่อ
 การเรียนต่าง ๆ " และเนื่องจากการที่นักการศึกษาในประเทศไทยมีความตื่นตัว
 ในการใช้สื่อการสอนกับหลักสูตรใหม่มากขึ้น ความต้องการด้านสื่อการสอนจึงทวีขึ้น
 สื่อการสอนที่ใช้กันอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งกำหนดโดยหลักสูตรมัธยมศึกษาตอน
 ต้นพุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2524 สามารถ
 แบ่งออกได้เป็นพวกใหญ่ ๆ คือ (1) ประเภทสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือประเภทต่าง ๆ
 รวมทั้งสื่อประเภทวัสดุกราฟฟิกบางชนิด (2) สื่อประเภทเครื่องมือสาธิตทดลองต่าง ๆ
 รวมทั้งเครื่องมือในการฝึกปฏิบัติงานด้วย (3) สื่อประเภทอุปกรณ์โสตทัศนศึกษาและ
 โดยหน้าที่สายงาน บรรณาธิการของสมุดจะเป็นผู้รับผิดชอบสิ่งพิมพ์ทั้งหมด และครู
 ประจำวิชาจะต้องรับผิดชอบในเรื่อง เครื่องมือและอุปกรณ์ในการสาธิตทดลองทั้งหมด
 จะมีสื่อการสอนเพียงอย่างเดียวที่ต้องรวมไว้เป็นส่วนกลาง และทุกคนสามารถมา
 ใช้บริการได้คือ สื่อการสอนประเภทโสตทัศนศึกษา ซึ่งมีขอบเขตกว้างขวางสามารถ
 ครอบคลุมการเรียนการสอนต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึง และเป็นที่ยอมรับกันมานานแล้ว
 ว่า สื่อประเภทนี้สามารถปรับให้ทันต่อความก้าวหน้าทางวิทยาการเสมอ

เนื่องจากสื่อการสอนเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของหลักสูตร ดังนั้น หลัง
 จากการประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 ไปแล้ว ในปี
 2522 กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ได้จัดให้มีการอบรมผู้บริหารโรงเรียน
 มัธยมศึกษาขึ้น การอบรมนี้มีการสัมมนากลุ่มย่อยหลายปัญหา ซึ่งมีกลุ่มหนึ่งได้สรุป
 ปัญหาการใช้สื่อการสอนในโรงเรียนไว้ดังต่อไปนี้ (กรมสามัญศึกษา 2522: 16)

1. โรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ขาดอุปกรณ์การสอน
2. ครูใช้อุปกรณ์การสอนไม่เป็น หรือใช้อุปกรณ์การสอนที่ไม่เหมาะสม
3. ขาดเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญในการให้บริการสื่อการสอนของโรงเรียน

โดยเฉพาะ

4. ขาดการวางแผนร่วมกันในการใช้สื่อการสอนภายในโรงเรียน จึง
 เป็นเหตุให้เกิดอุปสรรคข้อขัดข้องในการใช้สื่อการสอนบางชนิดของโรงเรียน

นอกจากรายงานการสัมมนา ซึ่งเป็นแนวคิดของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับปัญหาที่ได้พบตามโรงเรียนแต่ละแห่งแล้ว จากรายงานการประเมินมาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. 2522 ได้พบปัญหาที่เกี่ยวข้องกับงานสื่อการสอนดังนี้ (กรมสามัญศึกษา 2522: 63)

6. จำนวนอุปกรณ์ วัสดุ ครุภัณฑ์ของโรงเรียนมีไม่เพียงพอ รวมทั้งปัญหาสถานที่เก็บ และการที่โรงเรียนไม่มีมาตรการในการซ่อมบำรุงรักษาที่ดีพอ เพื่อให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้คืออยู่เสื่อม
7. การขาดแคลนบุคลากรฝ่ายบริการ โรงเรียนส่วนใหญ่ยังมีจำนวนบุคลากรฝ่ายบริการไม่ตรงตามเกณฑ์ของคุรุสภา ซึ่งได้แก่ ครูการเงิน ชุกรการ ทะเบียนวัดผล แนะนำ บรรณาธิการ พัสดุ อนามัยโรงเรียน โภชนาการ และโสตทัศนศึกษา

จากปัญหาที่สรุปมานี้จะเห็นว่า การจัดสื่อการสอนสนองความต้องการของกระบวนการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในช่วงเวลานี้ไม่สามารถทำได้เต็มที่ เพราะโรงเรียนแต่ละแห่งจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงระบบการประเมินผล และการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสามารถแสดงออกมาเป็นผลงานได้ชัดเจนกว่าการกวดขันในเรื่องการใช้สื่อการสอน ซึ่งเป็นเรื่องที่แฝงอยู่ในกระบวนการเรียนการสอน ดังนั้น ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อการสอนจึงเป็นเรื่องที่ต่อเนื่องกันอยู่อีก

ในปี พ.ศ. 2524 กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ได้จัดให้มีการประชุมสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อสรุปผลงานปี พ.ศ. 2524 และวางแผนงานปี พ.ศ. 2525 ในการประชุมสัมมนาครั้งนี้สามารถสรุปปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสื่อการสอนได้ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา 2524: 150)

1. โรงเรียนขาดครูโสตทัศนศึกษา และครูที่มาทำหน้าที่ครูโสตทัศนศึกษาต้องรับภาระชั่วโมงสอน จึงทำให้ไม่สามารถให้บริการสื่อการสอนได้อย่างเต็มที่
2. โรงเรียนมีโสตทัศนอุปกรณ์คุณภาพดี แต่มีการใช้งานน้อย
3. โรงเรียนบางแห่งได้รับอุปกรณ์มากเกินไป ในขณะที่โรงเรียนบางแห่งได้รับอุปกรณ์ไม่เพียงพอแก่ความต้องการ
4. โดยรายเฉลี่ยโรงเรียนส่วนมากขาดอุปกรณ์การศึกษา หรือมีอยู่น้อย

ไม่เพียงพอที่จะใช้ประกอบการเรียนการสอน

จะเห็นได้ว่า ปัญหาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในด้านการใช้สื่อการสอน นั้นมี 2 ประการคือ (1) ขาดบุคลากร (2) ขาดวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งปัญหาทั้งหมดนี้เป็นปัญหาสำคัญ และหากไม่ได้รับการพิจารณาแก้ไขก็จะส่งผลไปให้ครูผู้สอนไม่สามารถนำสื่อการสอนที่สำคัญ มาใช้ในระบบการเรียนการสอนได้ ดังนั้น การนำหลักสูตรมาใช้ในโรงเรียนจึงอยู่ในเกณฑ์ที่ผิดวิธี ซึ่งไม่สามารถทำให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้ ดังนั้น หลักสูตรนี้ก็มีโอกาสที่ประสบความสำเร็จล้มเหลว เนื่องจากการใช้หลักสูตรไม่เหมาะสมได้

ในโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนมากจะมีหน่วยงานที่ดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อการสอน 2 หน่วยงาน คือ (1) ห้องสมุด ซึ่งทำหน้าที่บริการสื่อการสอนประเภทสิ่งพิมพ์ และวัสดุกราฟิกบางประเภท (2) หน่วยงานโสตทัศนศึกษา ซึ่งทำหน้าที่ให้บริการในการฉายภาพนิ่ง ฉายภาพยนตร์ การบริการเครื่องเสียง และเครื่องฉายประเภทอื่น ๆ ตามความต้องการของครูผู้สอน สำหรับงานห้องสมุดเป็นงานที่มีมานาน และเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นแหล่งวิทยาการที่สำคัญของโรงเรียน และผู้ใช้ห้องสมุดก็ไม่จำเป็นต้องมีความสามารถพิเศษใด ๆ ทุกคนสามารถใช้ได้ตามความต้องการ สำหรับงานโสตทัศนศึกษานั้นเป็นงานที่ผู้ใช้จำเป็นต้องมีความรู้ และความสามารถพิเศษจึงจะใช้งานโสตทัศนอุปกรณ์ได้ผลดี ฉะนั้น บุคลากรในโรงเรียนจึงมีความนิยมใช้โสตทัศนอุปกรณ์น้อยกว่าการใช้ห้องสมุด

แต่สื่อการสอนประเภทที่จะสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจ และแสดงให้เห็นสิ่งที่ต้องการอย่างเด่นชัด จะเป็นสื่อประเภทโสตทัศนอุปกรณ์มากกว่า เนื่องจากหลักสูตรมัธยมศึกษาเป็นหลักสูตรที่เน้นการใช้สื่อประเภทต่าง ๆ หลายอย่างนอกจากการใช้สื่อประเภทสิ่งพิมพ์ ดังนั้น การจัดสื่อการสอนในปัจจุบันจึงต้องพยายามพัฒนาให้มีความครอบคลุมความต้องการ และมีความเข้าใจครูผู้สอนให้สนใจใช้สื่อทุกประเภทให้มากที่สุดตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้ ผู้ที่จะต้องมียบทบาทสำคัญในการพัฒนาการใช้สื่อการสอน เพื่อพัฒนากระบวนการสอนของครูคือ ผู้บริหารโรงเรียน

ซึ่งจะต้องดำเนินการจัดการบริการสื่อการสอนให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน ซึ่งอาจตั้งเป็นหน่วยงานบริการสื่อการสอน หรือหน่วยสื่อการสอน ซึ่งจะต้องทำหน้าที่บริการสื่อการสอนทุกประเภท ยกเว้น ประเภทสิ่งพิมพ์ ให้แก่บุคลากรของโรงเรียนตามที่ได้รับบริการขอร้อง เมื่อได้จัดหน่วยสื่อการสอนของโรงเรียนขึ้นแล้ว จำเป็นต้องดำเนินการให้สอดคล้องตามจุดมุ่งหมาย ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องมีบทบาทในการบริหารงานสื่อการสอนให้ได้ดี โดยการจึกระบบการบริหารที่ดีและเหมาะสม (สมพงษ์ เกษมนลิน 2523: 6) กล่าวว่า "การบริหารคือ การใช้ศาสตร์และศิลป์ทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น" และได้กล่าวถึงการบริหารอีกว่า "การบริหารคือ การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรในการบริหาร (Administrative resource) มาประกอบกันตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ" (สมพงษ์ เกษมนลิน 2523: 6) สำหรับทรัพยากรการบริหารหรือปัจจัยพื้นฐานในการบริหารจะประกอบด้วยดังต่อไปนี้

ทรัพยากรการบริหาร หรือปัจจัยพื้นฐานในการบริหาร (Administrative resource) ที่ใช้ในการบริหารอันสำคัญมีอยู่ 4 ประการคือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Materials) และวิธีจัดการ (Methods) หรือที่เรียกสั้น ๆ ว่า 4 Ms การจัดการปัจจัยทั้ง 4 เป็นพื้นฐานทางการบริหารก็เพราะเหตุว่า ในการบริหารงานเกือบทุกประเภทจำเป็นต้องอาศัย คน เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีจัดการ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญไม่ว่าจะเป็นการบริหารราชการหรือบริหารธุรกิจก็ตาม เหตุนี้จึงเป็นที่ยอมรับกันว่า ทรัพยากรพื้นฐานในการบริหารงานมี 4 ประการดังกล่าว (สมพงษ์ เกษมนลิน 2523: 7)

ปัจจัยพื้นฐานในการบริหารงานสื่อการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา จะประกอบด้วยดังต่อไปนี้คือ

1. คน (Man) กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องอยู่ในระบบการเรียนการสอนของโรงเรียนสามารถแยกออกได้เป็น 3 กลุ่มคือ
 - (1) ผู้บริหารโรงเรียน เป็นผู้มีบทบาทในการควบคุม การอำนวยความสะดวก การสนับสนุน และการส่งเสริมการใช้สื่อการสอนในโรงเรียน

(2) ครูโสตทัศนศึกษา เป็นผู้มีบทบาทหน้าที่ในการให้บริการด้านสื่อการสอน ตามที่ครูปฏิบัติการสอนกำหนดขอร้อง

(3) ครูปฏิบัติการสอน เป็นผู้มีบทบาทในการศึกษาหลักสูตร และกำหนดการใช้สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ โดยการประสานงานกับครูโสตทัศนศึกษา

2. เงิน (Money) เงินที่ใช้ในการบริการสื่อการสอนนั้นเป็นงบประมาณหรือเงินบำรุงการศึกษา ซึ่งนำมาใช้ในการจัดหาสื่อการสอน ซ่อมแซมสื่อการสอน จัดหาวัสดุเพื่อการผลิตสื่อการสอน นอกจากเงินงบประมาณและเงินบำรุงการศึกษาของโรงเรียนแล้ว โรงเรียนบางแห่งอาจได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครองนักเรียนหรือสมาคมผู้ปกครองนักเรียน และแหล่งอื่น ๆ ตามความสามารถในการจัดหาของผู้บริหารโรงเรียนและครูโสตทัศนศึกษา

3. วัสดุ (Materials) สื่อการสอนแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

(1) ประเภทที่เป็นวัสดุ (Software) ต่าง ๆ เช่น แผนภาพ รูปภาพ แผนที่ แผนภูมิ ฯลฯ

(2) ประเภทเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ (Hardware) เช่น เครื่องฉาย เครื่องเสียง กล้องถ่ายภาพ อุปกรณ์ประกอบการทดลองต่าง ๆ ฯลฯ

4. การจัดการ (Methods) เป็นเทคนิควิธีการที่ผู้บริหารโรงเรียนที่จะใช้ศาสตร์และศิลป์ ระดมทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดโดยการลงทุนน้อยที่สุด

จากทรัพยากรการบริหารทั้ง 4 ประการที่กล่าวถึงนี้ จากปัญหาที่สรุปได้ จะพบว่า มีปัญหาค่าคนและวัสดุมากกว่าปัญหาค่าการเงินและวิธีการบริหารงาน แต่จากการศึกษาถึงจำนวนบุคลากรของโรงเรียนมัธยมศึกษา และจำนวนอุปกรณ์สื่อการสอน ที่กรมสามัญศึกษาได้จัดสรรให้แต่ละโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัด อยู่ในเกณฑ์ที่น่าจะพอเพียงสำหรับการใช้สื่อการสอน เขาเสริมในกระบวนการเรียนการสอนแล้ว ส่วนการจัดงบประมาณภายในโรงเรียนก็ขึ้นอยู่กับเทคนิคในการจัดงบประมาณ

ของโรงเรียนมากกว่า ดังนั้น สิ่งที่น่าสนใจและนำมาศึกษาได้แก่ วิธีการในการบริหารงานสื่อการสอนว่า ถูกต้องตามหลักและวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสมในการบริหารงานเพียงใด เนื่องจาก "การบริหารหมายถึง กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างที่บุคคลร่วมกันกำหนด โดยใช้กระบวนการอย่างมีระเบียบ ตลอดจนการใช้ทรัพยากรและเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม" (นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ 2525: 1) ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานสื่อการสอนของบุคคล 3 ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในด้านการปฏิบัติและปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นในโรงเรียน เพื่อนำความคิดเห็นนั้นมาสรุปเป็นแนวทางศึกษา เพื่อการพัฒนาการบริหารงานสื่อการสอนให้สามารถใช้เสริมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครูโสตทัศนศึกษา และครูปฏิบัติการสอน ในการปฏิบัติเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานสื่อการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติ เกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานสื่อการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานในการวิจัย

1. ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครูโสตทัศนศึกษา และครูปฏิบัติการสอน ในด้านการปฏิบัติเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานสื่อการสอน ของโรงเรียนมัธยมศึกษา มีความแตกต่างกัน
2. ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครูโสตทัศนศึกษา และครูปฏิบัติการสอน ด้านปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากการปฏิบัติเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานสื่อการสอนของโรงเรียนมัศึกษามีความแตกต่างกัน

ขอบเขตในการวิจัย

1. กระบวนการบริหารงานสื่อการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร มีขั้นตอนในการปฏิบัติดังนี้ (1) การวางแผนงาน (Planning) (2) การจัดหน่วยงาน (Organizing) (3) การจัดบุคลากร (Staffing) (4) การอำนวยความสะดวกและการสั่งงาน (Directing) (5) การประสานงาน (Co-ordinating) (6) การรายงานและประชาสัมพันธ์ (Reporting) (7) การจัดงบประมาณ (Budgeting)

2. การศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานสื่อการสอน จะศึกษาตามขั้นตอนของกระบวนการบริหารงานสื่อการสอนที่กล่าวไว้ในข้อ 1. เท่านั้น

3. โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร ที่จะทำการศึกษาวิจัย เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ซึ่งเปิดสอนทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และเป็นโรงเรียนที่ดำเนินงานก่อนปีการศึกษา 2521 เท่านั้น

ประโยชน์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะทำให้ได้ทราบความคิดเห็น และการปฏิบัติในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการบริหารงานสื่อการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัยจะได้สรุปความคิดเห็นนี้เป็นข้อมูลในการเสนอรูปแบบการพัฒนาการบริหารงานสื่อการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษา และปัญหาที่สรุปได้ในการวิจัยครั้งนี้จะสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดการอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการบริการสื่อการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อกระตุ้นให้เกิดความต้องการ และมีการดำเนินงานพัฒนาการให้บริการด้านสื่อการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อให้สามารถใช้สื่อการสอนเสริมระบบการเรียนการสอนให้บังเกิดผลเต็มที่ต่อไป

คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร และเปิดสอนทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย และเริ่มดำเนินงานก่อนปีการศึกษา 2521

สื่อการสอน หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ และกิจกรรมประกอบการเรียนการสอน ที่สามารถช่วยเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยรวดเร็ว สื่อการสอนแยกได้เป็น 3 ประเภท คือ (1) วัสดุ ได้แก่ ของจริง แผนภาพ รูปภาพ วัสดุกราฟฟิค ฯลฯ (2) อุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องมือทางโสตทัศนศึกษา เครื่องช่วยสอน เครื่องมือฝึกปฏิบัติ เครื่องมือสาธิต ฯลฯ (3) เทคนิควิธีการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยในการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

หน่วยสื่อการสอน หมายถึง หน่วยงานที่ตั้งขึ้นภายในโรงเรียน เป็นแหล่งในการเก็บรักษา ซ่อมบำรุง สื่อการสอนทุกชนิด (ยกเว้น ประเภทสิ่งพิมพ์ หนังสือนิตยสาร) ที่มีอยู่ในโรงเรียน และมีหน้าที่ในการผลิตสื่อการสอนขึ้นสนองความต้องการของบุคลากรในโรงเรียนด้วย

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียน หรืออาจารย์ใหญ่ และผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน หรือผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปกครอง และฝ่ายบริการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร

ครู หมายถึง บุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ซึ่งมีหน้าที่ดำเนินการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งสามารถแบ่งออกตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่งของข้าราชการครูในสถานศึกษา ตามประกาศของคณะกรรมการข้าราชการครู แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

ครูปฏิบัติการสอน (ครู ป.) หมายถึง ครูฝ่ายปฏิบัติการสอนที่ทำหน้าที่

สอนในกลุ่มวิชาต่าง ๆ ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร

ครูโสตทัศนศึกษา (ครู ส.) หมายถึง ครูฝ่ายส่งเสริมการสอน หรือครูอื่นที่ทำหน้าที่ในการบริการด้านโสตทัศนศึกษา หรือด้านสื่อการสอน ให้แก่บุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร

กระบวนการบริหารงานสื่อการสอน หมายถึง ขั้นตอนในการระดมทรัพยากรการบริหารงานสื่อการสอนตามขั้นตอน (1) การวางแผนการใช้สื่อการสอน (2) การจัดหน่วยงานสื่อการสอน (3) การจัดบุคลากร (4) การอำนวยความสะดวกและสิ่งงาน (5) การประสานงาน (6) การรายงานและการประชาสัมพันธ์ (7) การจัดงบประมาณ

การใช้บริการสื่อการสอน หมายถึง การวางแผนการใช้สื่อการสอน การเลือกสื่อการสอน การประสานงานกับครูโสตทัศนศึกษา เพื่อกำหนดเวลาและความต้องการสื่อการสอน รวมทั้งหน้าที่ในการประเมินผลการใช้สื่อการสอน เพื่อการเสนอแนวคิดในการปรับปรุงสื่อการสอน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนได้ดียิ่งขึ้น

การบริการสื่อการสอน หมายถึง การอำนวยความสะดวกแก่ครูและนักเรียนในการใช้สื่อการสอนทุกประเภท เป็นที่ปรึกษาของครูในการเลือกใช้สื่อการสอนให้เหมาะสมกับบทเรียน มีส่วนร่วมเสนอแนวคิดในการวางแผนการใช้สื่อการสอน เก็บรักษาสื่อการสอนชนิดต่าง ๆ ดำเนินการซ่อมบำรุงสื่อการสอนทุกประเภทให้อยู่ในสภาพใช้ได้ตลอดเวลา รวมทั้งการประสานงานเพื่อจัดหาสื่อการสอนตามความต้องการของครู

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ บุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด
กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม
คือ

- (1) ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนทั้ง 4 ฝ่าย
- (2) ครูโสตทัศนศึกษา และครูที่ทำหน้าที่ช่วยครูโสตทัศนศึกษา
- (3) ครูปฏิบัติการสอน ใดแก่ ครูที่ทำหน้าที่สอนในกลุ่มวิชาต่าง ๆ ทุก

กลุ่มวิชา

2. กลุ่มตัวอย่างประชากร

ในการวิจัยครั้งนี้ต้องการตัวอย่างประชากรโรงเรียนละ 18 คน คือ

- (1) ผู้บริหารโรงเรียน 5 คน
- (2) ครูโสตทัศนศึกษาและผู้ช่วยครูโสตทัศนศึกษา 2 คน
- (3) ครูปฏิบัติการสอนทุกรายวิชา ๆ ละ 1 คน รวม 11 คน

3. การสุ่มตัวอย่างประชากร

วิธีสุ่มตัวอย่าง ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage
random sampling) ตามขั้นตอนดังนี้

- (1) การสุ่มตัวอย่างโรงเรียน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยการ
จับฉลาก (Simple random sampling) โดยการจับฉลากรายชื่อโรงเรียน
33 โรงเรียน จากจำนวนทั้งหมด 81 โรงเรียน
- (2) การสุ่มตัวอย่างของบุคลากรในโรงเรียน ใช้วิธีสุ่มแบบจัดเป็นพวก
(Stratified random sampling)

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น แบ่งเป็น 3
ตอน คือ

- (1) ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็น

แบบสอบถามชนิดเลือกตอบ (Check list) จำนวน 5 ข้อ

(2) สอบถามเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานสื่อการสอน เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) จำนวน 44 ข้อ

(3) สอบถามปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติในขั้นตอนของกระบวนการบริหารงานสื่อการสอน เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) จำนวน 28 ข้อ

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือจากกรมสามัญศึกษา เพื่อขอความร่วมมือในการวิจัย แจกไปยังหัวหน้าสถานศึกษาที่ใ้ได้รับเลือกให้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปส่งยังสถานศึกษาด้วยตนเอง และนัดวันรับกลับคืนด้วยตนเอง

~~6. การวิเคราะห์ข้อมูล~~

การวิเคราะห์ข้อมูล และการเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูล เสนอแบบตารางประกอบความเรียง โดยการใช้ค่าสถิติดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 และตอนที่ 3 วิเคราะห์โดยการหาค่ามัธยฐานเลขคณิต (Arithmetic mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Diviation) และนำค่าเฉลี่ยของคะแนนในแต่ละกระบวนการ มาวิเคราะห์ความแตกต่างโดยวิธี การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance = ANOVA) หากตอนใดมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 หรือ .01 จะวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ตามวิธีของ เชฟเฟ (Scheffe' Test for all possible comparison)

การคำนวณค่าสถิติจากข้อมูล คำนวณโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS

ลำดับชั้นการเสนอผลการวิจัย

รายงานการวิจัยเสนอตามรูปแบบต่อไปนี้

บทที่ 1. บทนำ ประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย สมมติฐานในการวิจัย ขอบเขตในการวิจัย คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย

บทที่ 2. ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ความหมายของสื่อการสอน สื่อการสอนกับกระบวนการเรียนการสอน ความหมายของทฤษฎีการบริหารงานทั่วไป กระบวนการบริหารงานทั่วไป กระบวนการบริหารงานสื่อการสอน ปัญหาของการบริหารงานสื่อการสอน

บทที่ 3. วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย การกำหนดประชากร ขนาดกลุ่มตัวอย่างประชากร ~~วิธีการสุ่มตัวอย่างประชากร~~ การสร้างเครื่องมือ ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล คาสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ตารางวิเคราะห์ความคิดเห็นรายชื่อ แยกเป็นกลุ่มตามขั้นตอนของกระบวนการบริหารงานสื่อการสอน และปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานสื่อการสอน พร้อมทั้งความเรียงอธิบายตาราง ตารางวิเคราะห์ความแปรปรวนของความคิดเห็น และตารางเปรียบเทียบผลต่างเป็นรายคู่ของคะแนนความคิดเห็น

บทที่ 5. สรุปผลการวิจัย ประกอบด้วย การสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลการวิจัย ขอเสนอแนะในการพัฒนากระบวนการบริหารงานสื่อการสอน และขอเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป